EUROPA ER EN LANG MARSJ

Milan Kundera i Tilværelsens uutholdelige letthet

ROLF G. TORGERSEN

Forbundskansler Willy Brandt mente at nordmenn mangler en europeisk bevisshet, og Finn Gustavsen i SV har sagt: "Vi vant folkeavstemninga, men tapte hver dag siden!"
Hadde de rett?

Integrasjon har preget europeisk politikk helt siden 2. verdenskrig med Europaunionen-EU som et helt spesielt politisk prosjekt. Hvorfor oppstod samarbeidet, og hva skjedde i årene fram til folket sa nei til norsk medlemskap i EEC-EF i 1972?

Hvorfor ble det ikke noe av Churchills Europas forente stater?

På 1940-tallet ble det dannet to organisasjoner, for å forhindre enda en ødeleggende krig i Europa. Vestunionen og Europarådet skulle integrere Europa med felles økonomi, forsvars- og sikkerhetspolitikk. Europarådet kom som resultat etter at Winston Churchill holdt sin kjente tale om Europas forente stater i Haag 1948. Rådet ble dannet av ti demokratiske land året etter, og har i dag 48 medlemsland med Torbjørn Jagland som generalsekretær.

Men det viste seg snart at organisasjonene ble tannløse mye på grunn av enstemmighetsprinsippet, manglende lovgivingsmakt og ingen reelle sanksjonsmuligheter. Vestunionen hadde ikke lenger noe formål da NATO ble dannet i 1949, og Europarådets politiske makt ble etter hvert først og fremst kanalisert gjennom den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg.
Da kull- og stålfelleskapet ble dannet i 1952 hadde det og Europarådet samme utgangspunkt: Å skape en stadig tettere forening mellom de europeiske folk. Europaflagget, skapt av Europarådet i 1955, som et symbol for et samlet Europa, brukes derfor av både Europarådet og Europaunionen fra 1986.

Det skulle vise seg at tanker hos en den gang ukjent person skulle skape begynnelsen på den mektige europeiske unionen som Churchill hadde tenkt seg. Men det hele begynte i Folkeforbundet og i Beneluxlandene allerede på 20-tallet.

Jean Monnet opplever et svakt Folkeforbund og får ideer om et sterkt Europa.

Sitater av Monnet:
"De seks europeiske landene har ikke gitt seg i kast med det store foretaket å rive murene som skiller dem, for så å reise enda høyere murer mot utenverdenen."
"Vi forbinder ikke stater, vi forbinder mennesker."
"Fred er en prosess som krever arbeid hele tiden."
**Geert Mak: Europa… s. 565*

"Helt fra grunnleggelsen i 1949 var Europarådet klar over å gi Europa et symbol som innbyggerne kunne identifisere seg med…Det europeiske flagget er nå synonymt med et felles prosjekt som forener alle europeere og overskrider deres ulikhet…", står det på Europarådets nettside, www.coe.int. Europarådet vedtok i 1986 at flagget også kunne brukes av EF. Men flagget har i Norge blitt et symbol for eutilhengere, og kalles ofte feilaktig for EU-flagg.

"Helt fra grunnleggelsen i 1949 var Europarådet klar over å gi Europa et symbol som innbyggerne kunne identifisere seg med…Det europeiske flagget er nå synonymt med et felles prosjekt som forener alle europeere og overskrider deres ulikhet…", står det på Europarådets nettside, www.coe.int. Europarådet vedtok i 1986 at flagget også kunne brukes av EF. Men flagget har i Norge blitt et symbol for eutilhengere, og kalles ofte feilaktig for EU-flagg.

Helt fra mellomkrigstida arbeidet mange for en samling av Europas stater. Både den paneuropeiske bevegelse og kretser innen Folkeforbundet arbeidet for en europeisk føderasjon. De hadde foreldre som hadde opplevd den tysk-franske krig på 1870-tallet og personlig opplevd den forferdelige "Store krigen" 1914-18. Mange mente derfor at Tyskland og Frankrike måtte danne kjernen i en europeisk union. Men drømmen om ett Europa druknet snart i en ny bølge av nasjonalisme. Og det endte med at det mest nasjonalistiske landet, Hitlers Tyskland, ødela store deler av det europeiske fastland.

Mens 2. verdenskrig raste på sitt aller verste, arbeidet europasamarbeidets "åndelige far", Jean Monnet, på planer om et nytt og bedre Europa. Han ble rik som konjakkhandler, "var ingen politiker, ingen embetsmann og heller ingen diplomat". Mak, s. 564. Han må nok betegnes som en idealist. Som visegeneralsekretær i Folkeforbundet hadde han sett at organisasjonen aldri fikk den makten som var meningen. Monnet ville heller først ha et sterkt europeisk samarbeid. Hvis det ble vellykket, kunne erfaringene brukes i resten av verden. Hvordan kunne en i framtiden unngå nye forferdelige kriger? Hva med å forsøke og gjøre nasjonale spørsmål til felles europeiske spørsmål? I 1943 kom den første skissen til et overnasjonalt samarbeid mellom Tyskland, Frankrike, Italia samt Belgia, Nederland og Luxemburg. Det skulle bestå av en tollunion og samarbeid om produksjon og salg av kull- og stål. Dermed ville det bli slutt på rivaliseringen mellom Tyskland og Frankrike, en "organisering av verden som ville gjøre det mulig å utnytte alle ressurser…og fordele dem jevnt over menneskeheten, slik at det kunne skapes fred og lykke i hele verden". *Mak: Europa, s. 564

Inspirert av Benelux og den franske kontroll av tysk stålindustri

Jean Monnet 1888-1979, visegeneralsekretær i Folkeforbundet 1919-23

Robert Schuman 1886-1963, fransk utenriksminister
President i den Høye myndighet i ECSC 1952-55.

Mye tyder på at tollunionen Benelux vedtatt i 1944 av eksilregjeringene i London, inspirerte Monnet.
Beneluxunionen fikk eget parlament i 1955 og ble økonomisk union tre år senere med fri bevegelse av personer, varer, kapital og tjenester. Dette var elementer som ikke skulle bli en del av EU før førti år senere. Allerede i 1921 hadde Belgia og Luxemburg etablert samarbeidsorganisasjonen BLEU med faste valutakurser og tollsamarbeid, inspirert av en plan Folkeforbundet hadde vedtatt. Ingen andre land var interessert i slik integrering. Imidlertid gikk Norge sammen med Sverige, Danmark og Finland inn i tollsamarbeidet med BLEU i 1930. Det ble kalt Oslokonvensjonen. Samarbeidet ble senere kalt Oslostatene, og fra "1937 foregikk det en utvidelse i dybden… (som) kom til å omfatte også politiske spørsmål." *Ørvik, Bind 1, s. 320.
Etter 1. verdenskrig hevnet Frankrike seg på Tyskland ved å stenge tyskerne ute fra alt samarbeid. Derfor må FRITALUX, en tollunion mellom Frankrike, Italia og Benelux med fransk kontroll av tysk stålindustri, ha vært et farlig villspor. Jean Monnet hadde jo opplevd personlig at Tyskland ble holdt utenfor Folkeforbundet fra etableringen i 1919. Fra 1944 var han leder av den franske regjerings planleggingskommisjon for etterkrigstiden og hadde en bedre idé enn å straffe Tyskland enda en gang. Et okkupert Tyskland fikk ikke være med i Europarådet og Vestunionen.

Jean Monnet foreslo et overnasjonalt kull- og stålsamarbeid med sterk binding mellom Frankrike og de tidligere fascistlandene Tyskland og Italia. Beneluxlandene ble naturlig nok med. De hadde jo allerede startet på unionsarbeidet. I en tale av den franske utenriksminister Robert Schuman 9. mai 1950 ble så planen lagt fram. Den ble senere oppkalt etter Schuman. Datoen feires nå som Europadag. Schumans bakgrunn passet som inspirator for en ny type overnasjonal organisasjon, født som luxemburger, senere tysk statsborger og endelig fransk stats- og utenriksminister.

På et snautt år ble det laget statutter til Schumanplanen. Politikere og folk fra fagbevegelse og næringsliv fra de seks landene foreslo så ECSC; Et europeisk kull- og stålfellesskap skulle rasjonalisere produksjon og salg av kull og stål med felles toll mot tredjeland. Organisasjonen skulle ledes av et overnasjonalt organ, Den høye myndighet, med ni medlemmer og et ministerråd på seks. En parlamentarisk forsamling på 78 medlemmer utpekt fra medlemslandenes parlamenter skulle kunne avsette HM medlemmer.

Kull- og stålfelleskapet, et sosialistisk eller et sentrumsprosjekt?

I mars 1951 ble Paristraktaten vedtatt, grunnlaget for European Coal and Steel Community. Den trådte i kraft i juli 1952. Av en eller annen grunn ble begrepet "Kull- og stålunionen" interessant nok brukt som begrep i Norge. Det danske navnet er imidlertid

”Det europæiske Kul- og Stålfælleskabet”. Det finnes jo av naturlige grunner intet offisielt norsk ord for EKSF. Og det bringer oss over på det bemerkelsesverdige at dagens Europaunion helt fra kull- og stålfelleskapet har hatt alle medlemsspråkene som offisielle språk. NATO og Europarådet har bare engelsk og fransk som arbeidsspråk og i FN må de fleste politikerne fra Europa også bruke de samme to språkene. Opprinnelig var det bare fire språk: Italiensk, fransk, tysk og flamsk/nederlandsk, men nå kan 24 nasjonaliteter tale og debattere på sitt morsmål i Europaparlamentet. Det er klart at det er en stor fordel. Det blir jo dyrt og byråkratiet får et tillegg på 6000 oversettere. Det har kritikere utnyttet for alt det er verdt.

COMECON eller CMEA (Council for Mutual Economic Aid) ble dannet i 1949 og var en økonomisk samarbeidsorganisasjon for en rekke kommunistland med Sovjetunionen i spissen. Formålet med organisasjonen var å samordne medlemslandenes økonomi, teknologi samt og fremme industrialiseringen og heve levestandarden i medlemslandene. Det ble satset spesielt på oljetransporten og jernbanen mellom de involverte landene. I tillegg ble Den internasjonale bank for økonomisk samarbeid opprettet i 1964. Organisasjonen hadde hovedsete i Moskva, og ble nedlagt i 1991 etter Sovjetunionens kollaps.
* Wikipedia

Mange påpeker at grunnleggerne av ECSC var sosialister, men Jean Monnet var ingen sosialist. Han var godt plassert i sentrum som Schuman. Vel var det franske sosialistpartiet sterkt for kull- og stålfelleskapet, men det var også sentrumspartiene. Kommunistene og ytre høyre samt de nasjonalistiske gaullistene var kritiske. Det franske kommunistpartiet fordi det mente at ECSC ville være negativt til Sovjetunionen og COMECON, og gaullistene pga. overnasjonaliteten. Men i Vest-tyskland stemte SPD også imot da saken om medlemskap kom opp i Forbundsdagen. Bjarne Herold Johansen målbærer kommunistenes og andre venstreradikales analyse og kritikk av det europeiske felleskap på denne måten:
(1): Skape en balanse mellom makta til fransk og tysk kapital, og hindre den type konflikt mellom kapitalistiske land som førte til to verdenskriger i det 20. Århundret;
(2): Som følge av ødeleggelsene etter 2. verdenskrig styrke de vestlige europeiske økonomier, dvs. markedsøkonomi basert på privat eiendom;
(3): Sørge for Vest-Europas beskyttelse mot økonomisk konkurranse mot USA
(4): Økonomisk kamp mot østeuropeiske sosialistiske land for å gjenvinne tapte posisjoner;
(5): Og også større utbytting av arbeiderklassen og støtte til borgerklassen…
*friheten.no

Vi må selvsagt ha for oss at Johansens kritikk er av nyere dato, men mye tyder på at den inneholder mye av datidens argumentasjon. COMECON var kommunistenes alternativ:

Interessant nok har Stein Ørnhøi uttalt seg positivt om ECSC, og sier i *Nei til EU 13/3.2007, at ”på ett vis betydde Romatraktaten fra 1957 slutten på en fornuftig integrasjonsprosess…det (var) viktig at tysk og fransk (kull- og stål)produksjon kom under samme paraply. Ørnhøi gjentar også myten om at ”folkene som drev det hele fram, var stort sett politikere på venstresiden”.
Faktum er heller at foregangsfigurene i den europeiske integrasjonen, var ledende kristelig demokratiske politikere som hadde vært del av motstandsbevegelsen i Frankrike, Italia og Tyskland, som Schuman, de Gasperi og Konrad Adenauer. I 1946 sa den senere tyske kansler dette om et Europas forente stater: ”Ich hoffe, dass in nicht zu ferner Zukunft die Vereinigten Staaten von Europa, zu denen Deutschland gehören würde…”. (Jeg håper at Tyskland i ikke fjern framtid vil tilhøre De forente stater i Europa.) *NWDR 6. mars 1946.

Var bakgrunnen for myten om sosialistiske grunnleggere en måte å få venstresiden til å bli mer positiv til eurapatanken? Tore Nedrebø i Europeaeus Norvegicus kaller det europeiske fellesskap "eit sentrumsprosjekt, en middelveg både politisk og geografisk, mellom ekstremisme, rasisme og nasjonalisme, som har sine viktigste støttespelarar på det moderate høgre og moderate venstre".

Et vellykket ECSC fører til mer frihandel i Europa. EEC "de indre seks" og EFTA "de ytre sju" blir opprettet, og det blir ingenting av det nordiske fellesmarkedet.

Med Jean Monnet som den første presidenten i HM, ble det satt i gang en effektiv og vellykket integrasjonsprosess. Det ble derfor logisk å utvide samarbeidet med felles forsvar. Frankrike var blant de toneangivende, men allerede i 1954 stoppet landet selv prosessen brått. Det ble begynnelsen på en utvikling hvor Frankrike ville begrense retningen mot mer føderalisme. Og med de Gaulle som president fra 1958, ble dette forsterket. Det er trolig derfor at Monnet gikk av som president i den høye autoritet i ECSC. Istedenfor startet han en aksjonskomité for et Europas forente stater sammen med fagforeninger og politiske partier. Gaullistpartiet og kommunistene var selvsagt skeptiske til dette, som de hadde vært til kull- og stålfelleskapet. Arbeidet i aksjonskomitéen førte til et mer positivt syn på europeisk integrasjon i både SPD og i Labour. Nå ble også de første tanker om en felles europeisk valuta diskutert.

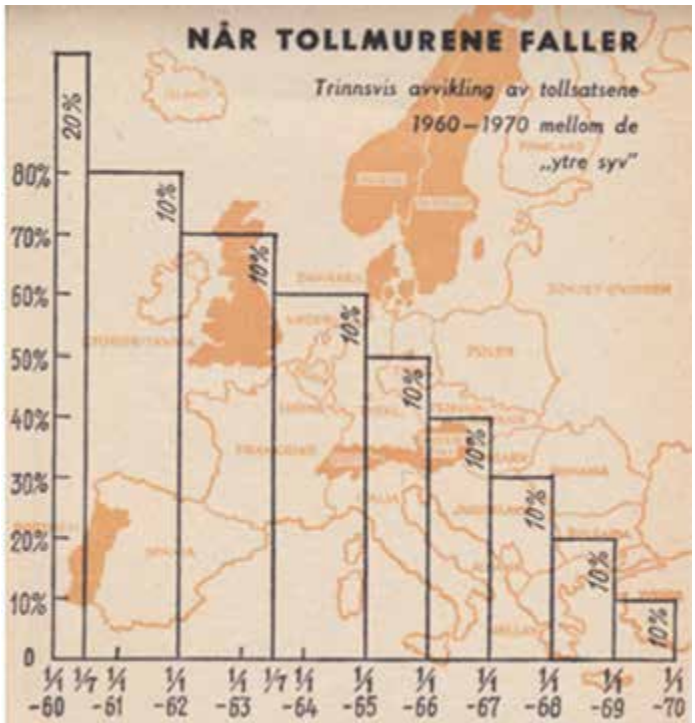
25. mars 1957 ble Romatraktaten underskrevet og en ny organisasjon vedtatt: EEC-European Economic Community. Tollen på noen industrivarer ble fjernet, og det ble etablert felles toll mot tredjeland. Det ble også startet et atomsamarbeid, EURATOM. EEC ble mindre overnasjonalt enn ECSC, fortsatt som egen organisasjon. I 1967 ble ECSC, EEC og EURATOM slått sammen til EC-European Community. Den

EEC (de indre seks) og EFTA (de ytre sju)1960 -1972. EEC med bare demokratiske land som medlemmer, mens EFTA hadde det fascistiske diktaturet Portugal som medlem. **Kartet er fra Wikipedia.*

høye myndighet var nå historie, og den nye europakommisjonen ble mer lydhør overfor medlemsstatene, fordi Romatraktaten var mindre føderalistisk enn Paristraktaten. I 1962 fikk EEC felles landbruks- og fiskeripolitikk og året etter frihandel med tidligere kolonier. Men ikke før i 1968 ble tollen fjernet på alle varer og EEC ble en full frihandelsorganisasjon.

Storbritannia, Sveits, Østerrike, Danmark, Norge og Sverige var mer positive til frihandel (de ble ofte kalt supermarkedsland) enn EEC-landene og da "de indre seks", som EEC nå ofte ble kalt i Norge, fikk delvis frihandel, opprettet frihandelslandene, "de ytre sju", EFTA-European Free Trade Association fra januar 1960. De ville "prøve å hindre" at EEC "skulle føre med seg nye

Figuren viser tidspunktet for avviklingen av EFTAs tollsatser. Teksten i Hvem.Hva.Hvor viser hvorfor kommunistene stemte mot EFTA-medlemskap: "...selve hovedidéen med EFTA er å sikre forbrukeren en rikeligere, mer rasjonell og rimeligere behovsdekning. Vi kan kanskje si det slik at det n e t t o p er forbrukernes frie valg, deres vurdering av varenes pris og kvalitet, som skal sikre de fordeler frihandelsforbundet tar sikte på..." **Hvem.Hva.Hvor.1961, s. 185*

skranker for handelen og det økonomiske samkvem i Europa", sier tidligere stats- og utenriksminister John Lyng. *Lyng, s. 63 Norden hadde forhandlet om et fellesmarked fra 1954, "helst i form av en omfattende tollunion." *Lyng, s. 61. Høsten 1957 var planen klar, men Norge og Finland sa nei. Norge fryktet at Sverige ville bli "en økonomisk stormakt" og Finland følte som vanlig pusten av den sovjetiske bjørnen i nakken.
Mange advarte mot at sterkere konkurranse fra andre EFTA-land ville føre til konkurser innen sko- og tekoindustrien. Det skjedde da også i stort mon, og i løpet av få år var norske skofabrikker utradert. Kommunistene fikk altså rett i sine advarsler mot frihandel basert på tilbud og etterspørsel.

Romatraktaten godtok ikke diktaturer som medlemsland i EEC, men EFTA hadde ikke den sperren. Dermed ble NATO-landet Portugal medlem. Var det billig portvin som lokket britene? Franske politikere kritiserte Portugals medlemskap og sa at Storbritannia hadde supermarkedstankegang istedenfor politisk solidaritet . *Middelmas, s. 147
Gjennom sekstiårene ble de indre seks, EEC og de ytre sju, EFTA vanlige politiske begrep. Men det viste seg snart at EFTA ikke var en organisasjon som kunne måle seg med EEC i politisk tyngde og makt, og de ble ikke likeverdige. Og da det viste seg umulig å lage et felles frihandelsområde, ville heller Storbritannia bli en del av EEC, eller Common Market som britene sa. Allerede i slutten av juli 1961 søkte derfor Storbritannia medlemskap i EEC.

Romatraktaten ble signert i Palazzo dei Conservatori på Kapitol i Roma 25. mars 1957. Representater for de seks medlemslandene sitter foran, bl.a. ser vi Belgias Paul Henry Spaak til venstre og i midten forbundskansler Konrad Adenauer. Traktaten ble en gjenganger i medlemsstriden i Norge. Ingen kunne som Arthur Berg slå i bordet med sammenligninger mellom EEC og "det nye Romerriket". I Johannes Åpenbaring bruker begrepet Dyret om Romerriket. At Dyret hadde seks hoder, passet jo bra. For venstresiden må Bergs utdypninger ha virket fremmede, men de gikk rett hjem hos neifolk på sørvestlandet. * *Wikipedia*

Britisk frimerke av ukjent årgang, men trolig laget til tiårsjubileet i 1970.* *Wikipedia*

Norge er en lunken europeer, for "vi må følge Storbritannia"

Arbeidet i Europarådet og i OEEC, Marshallplanens organisasjon, viste at Norge var skeptisk til europeisk samarbeid. Utenriksminister Halvard Lange uttalte i et foredrag i New York i 1949 om "Europeisk samling. Falske håp og realiteter" at "det norske folk er…skeptisk overfor integrasjonsplaner…med Middelhavslandene." *Den nye Europa-debatten, s. 39. I Norge ville de fleste heller ha en "skandinavisk regionalisme". Alle partiene var nok preget av samme syn, selv om Bondepartiet gikk mot Nordisk Råd fra begynnelsen pga. suverenitetsavståelsen. Arbeiderpartiet var dessuten negativt til organisasjoner der "borgerligreaksjonære regimer hadde flertallet". Men partiet fikk et mer positivt standpunkt til Fellesmarkedet (som ble det norske begrepet til å begynne med) da Labour gikk inn for å søke medlemskap. Det er også blitt pekt på at mange norske politikere endret syn på etter å ha deltatt i den parlamentariske forsamlingen i Europarådet. Og da Storbritannia søkte medlemskap sa Knut Frydenlund det slik:

"I den omprøving som den britiske søknad tvang fram i Norge, ble en klar over at en fra norsk side ikke hadde fulgt tilstrekkelig med i det som hadde skjedd i Vest-Europa, og at en hadde undervurdert styrken i de krefter som var i gang på det europeiske kontinent".
*Frydenlund: Norsk utenrikspolitikk…s, 81

Det var nok søknadene til Storbritannia og Danmark som fikk norske politikere til å endre synet på norsk medlemskap i fellesmarkedet, selv om regjeringen Gerhardsen var skeptisk til å miste råderett over fiskerier og jordbruk. Den politiske eliten mente at Norge ikke hadde råd til å være utenfor. Før Vest-Tyskland overtok som Norges beste venn i Europa fra 1970, var et vanlig utrykk i Norge: "Vi må følge Storbritannia".

Kampen om § 93

Striden om den nye § 93 i Grunnloven viste hvem som ville følge Storbritannia inn i fellesmarkedet. Paragrafen hadde blitt til gjennom et tverrpolitisk samarbeid fra 1952, og ble vedtatt av Stortinget i 1962. Grunnloven har i § 1 en sterk understrekning av suvereniteten: "Norge er et frit, selvstændig, udeleligt og uavhændeligt Rige". Vi må forstå den strenge paragrafen på bakgrunn av at grunnlovsfedrene var redde for en ny dansk-norsk union. Andre land har en enklere måte å beskrive landets sjølråderett. Finlands §1 ser slik ut: "Finnland er en suveren republikk". *Sejerstad, Fredrik: Aftenposten 5/5-2014. Integrasjonstilhengere i Stortinget arbeidet derfor at Grunnloven måtte få en paragraf (§ 93 var ledig etter at den tidligere paragrafen ikke var aktuell lenger), som gjorde det mulig å overføre makt til en internasjonal organisasjon med overnasjonale trekk.
Det var bare Senterpartiet og det nystartede SF som var negative til § 93. De mente Grunnloven forbød medlemskap i en overnasjonal organisasjon. Sosialistisk Folkeparti som et antikapitalistisk parti, og Senterpartiet av hensyn til norsk suverenitet. Paragrafen ble vedtatt med ¾ flertall.
I grunnen betydde uenigheten § 93 lite, fordi Venstre, som var splittet i synet på EEC, allerede hadde lansert folkeavstemning

Karikaturen viser de Gaulle utkledd som Guy Fawkes. Fawkes ville sprenge Overhuset og dermed drepe kong Jacob 1 og få en katolsk konge på tronen. de Gaulle ville vingestekke den overnasjonale Europakommisjonen med kommisjonspresident Walter Hallstein, som holder EEC- (tysk EWG) septeret. *

En kommentar til uroen omkring EFTA og Fellesmarkedet: "Nei, kjære dere, jeg kommer da aldri til å gå fra dere!" (Illingworth, Daily Mail).

Den britiske statsministeren Harold Macmillan var lett å karikerere. Her omgitt av sine små medlemskolleger i EFTA. Situasjonen bringer også tankene hen på dagens Brexit.
** Hvem.Hva.Hvor. 1962, s.189*

for å avgjøre medlemskapsspørsmålet. Neimannen Helge Seip hadde foreslått dette i Dagbladet og Røiseland hadde gitt motvillig etter presset. Og da Arbeiderpartiet, som også var splittet gikk inn for folkeavstemning, var stortingsflertallet sikret. Saken ble allerede avgjort en måned etter at § 93 var vedtatt. Høyres John Lyng forteller at selv om debattmiljøet som vanlig var saklig og balansert, var diskusjonen ellers i samfunnet "bitter og tilspisset". Han fikk som resten av tilhengerne av medlemskap, anonyme brev med mangt slags innhold. Et sirkulære var særlig kort og fyndig: "Les straffelovens § 83 om landsforræderi. Husk Quislings skjebne!" *Lyng, s. 96

Medlemskap eller assosiering?

Måneden etter stortingsvedtaket om § 93, søkte regjeringen Gerhardsen om medlemskap. Irland, Storbritannia og Danmark hadde levert medlemskapssøknaden allerede året før, og forhandlingene hadde var begynt. Men før de startet for Norge, la president de Gaulle ned veto i EEC´s ministerråd i februar 1963. De Gaulle hadde fått for seg at Storbritannia ville opptre som en amerikansk spydspiss. Dermed var EEC ute av norsk politikk for noen år.

Debatten hadde vist at det var splittelse blant norske motstandere av fellesmarkedet. Senterpartiet hadde ønsket en assosieringsløsning både fordi Norge da ville avgi mindre suverenitet, men også skape avstand til kommunistene og SF. Hensynet til jordbruket spilte altså mindre rolle den gangen enn i 1972. Sp hadde sin egen neiorganisajon, Opplysningsutvalget av 1962, og ville ikke være med på kulturarbeideres og venstresosialisters opprop: De "143" Aksjon mot Fellesmarkedet i januar 1962. Samme år ble også Bergensutvalget mot EEC dannet.

Fransk-tysk akse viktigere enn sterkt Brussel

de Gaulle viste seg som en tradisjonell og nasjonalistisk politiker, og ingen trodde han ville være positiv til den nye overnasjonale organisasjonen. Og til å begynne med så han på Frankrikes deltagelse i EEC og i det nye samarbeidet om atomkraft, EURATOM, som "humiliating policies". *Middelsmas, s. 43. Men tilhengerne pustet lettet ut da de Gaulle endelig godtok Romatraktaten. Men det skulle ikke gå lang tid før Frankrikes president avslørte at han slett ikke var noen føderalist. Han hadde sitt eget konsept av "Europa", og det skilte seg sterkt fra det føderale synet som hadde preget utviklingen hittil.

Og nettopp da Fellesmarkedsdebatten var på sitt sterkeste i Norge, ble det holdt en rekke toppmøter om veien videre i EEC. De Gaulle ville nå legge mer vekt på fransk-tysk samarbeid enn mellom seks likeverdige parter. Prosessen toppet seg bare to uker etter de Gaulles nei til fortsatt britiske medlemsskapsforhandlinger. Istedenfor ble en ny traktat om vennskap og samarbeid mellom Vest-Tyskland og Frankrike signert. Gjennom årlige toppmøter mellom statslederne i de to landene skulle fellesmarkedets framtidige skjebne bestemmes, og dermed var det foreløpig slutt på drømmen om et føderalt Europa.

Men de Gaulle ble hentet inn av utviklingen, for ettersom Frankrike og Storbritannia betydde mindre for økonomien i Europa, vokste Vest-Tysklands rolle, og D-Mark, fikk en avgjørende betydning for den framtidige økonomiske utviklingen i Europa. Færre føderale trekk i EEC og introdusering av vetorett for medlemslandene i 1966, var nok årsakene til at Storbritannia sammen med Norge, Irland og Danmark på nytt søkte om medlemsskap i mai 1967. Men den franske, dvs. de Gaulles, holdning til Storbritannia skiftet enda en gang, og dermed var det atter lagt lokk på søknadene.

Ny debatt om fellesmarkedet med Senterpartiet i regjering

Da EEC-spørsmålet kom opp på nytt våren 1967, var Per Borten fra Senterpartiet statsminister. Fire av regjeringsmedlemmene hadde vært motstandere av fellesmarkedet sist saken var oppe. I SP var det Borten og Dagfinn Vårvik, Kjell Bondevik fra KrF og Venstres Helge Seip. Enten måtte de skifte syn på, eller så ville det "utløse en regjeringskrise". *Den nye Europa-debatten, s. 196. Og de skiftet mening. I dag reagerer nok de fleste på at det var så enkelt å skifte syn, men spørsmålet var ikke så betent den gangen, og ikke så mange hadde forutinntatte meninger, eller kan vi si fordommer? De nyomvendte krevde imidlertid at landbruket skulle ha varige særordninger, og at det skulle forhandles om assosiering hvis medlemskapsforhandlingene sprakk.

I stortingsdebatten om ny medlemskapssøknad gikk Arbeiderpartiet, Høyre og Venstre mot assosieringsalternativet, og dermed sprakk Sp. Fire i partiet gikk mot stortingsflertallet. For dem var hensynet til landbruket viktigere enn medlemskap. Debatten hadde imidlertid vist at nei-folket var mer passive enn i 1962. Det skulle de slett ikke bli neste gang medlemskapsspørsmålet kom opp.

Idéen om et nordisk fellesmarked og tollunion dukker opp igjen. NORDØK enn EEC?

Det ble ingen forhandlinger og ingen opprivende fellesmarkedsdebatt, for rett etter søknadene var levert i 1967, brukte Frankrike vetoretten i EEC. Motstanden mot britisk medlemskap var for sterk denne gangen også. Men den franske holdningen var allerede i ferd med endres enda en gang, og i Norge hadde mange regnet med at medlemskapsspørsmålet ville komme opp for tredje gang.

Senterpartiet og statsminister Borten brukte NORDØK som agn, for å unngå en ny EEC debatt og dermed lage splittelse i regjeringen. Et nordisk fellesmarked ville derfor være bedre enn et paneuropeisk. Nå hadde motstanderne gått over til å bruke det engelske begrepet EEC istedenfor Fellesmarked. Det var Danmark som tok opp igjen tankene om et nordisk fellesmarked fra 1954-58. Det ble grepet begjærlig av Sp, men også andre partier var positive. Det var bare Høyre som var kritisk til NORDØK. Men Finland spilte de Gaulles rolle og gikk imot den nordiske økonomiske organisasjonen i april 1970. De hadde også vært imot nordisk fellesmarked og tollunion tidligere. Respekten for Sovjetunionen var større enn ønsket om et tett, økonomisk samarbeid.

Vest-Tyskland som ny økonomisk kjempe endrer EEC

Overraskende raskt skiftet Frankrike på nytt syn på britisk medlemskap allerede året etter. Èn av grunnene ser ut til å være at Vest-tyskland nå var den ledende økonomiske makten i Europa samtidig som Frankrike hadde fått problemer med sin økonomi. Den franske lederrollen i EEC ville dermed svekkes. Med Storbritannia som medlem, ville Frankrike kunne opprettholde styrken. Den andre grunnen var Warszawapaktens innmarsj i Tsjekkoslovakia i august 1968, og Frankrike måtte forbedre sitt forhold til USA. Dermed virket ikke britisk medlemskap i Common Market lenger som en trojansk hest i felleskapet.
*Middelmas, s. 68.
Og etter de Gaulles dramatiske avgang i 1969 og med Georges Pompidou som ny president, var døra åpen for Storbritannia enda en gang. Alt var klart til å børste støvet av søknadene fra 1967. Skulle supermarkedslandene endelig bli medlemmer?

Føderalismen gjør framgang på toppmøtet i Haag 1969. Davignon og Werner blir en del av unionsdebatten.

Vi har sett tidligere at Jean Monnets aksjonskomité for et føderalt Europa ble dannet da de Gaulle lot fransk gloire begynne å styre utviklingen av EEC. Og komitéen av næringslivs- og fagforeningsfolk hadde nyttet tiden godt, for i president Georges Pompidous første regjering var hele fire av ministrene føderalister. Den nye franske presidenten viste seg å være pragmatisk der de Gaulle hadde vært nasjonalistisk, for på toppmøtet i Haag i desember 1969 ble det vedtatt prinsipper om en økonomisk og monetær union, politisk samarbeid og felles sosialpolitikk. I samme måned ble det enighet om felles landbruks- og distriktspolitikk med regionalfond. Dessuten ble finansiering av fellesskapet endelig ordnet ved at medlemslandene måtte innføre merverdiavgift og betale en viss sum av BNP som kontingent.

Jean Monnet må ha vært svært tilfreds med utviklingen. Det var også enighet om å åpne medlemskapsforhandlingene, og året etter søkte Norge på nytt medlemskap sammen med Danmark, Storbritannia og Irland. Vi skal senere se at den nye utviklingen i EEC, skulle bli til ulempe for de norske medlemsskapstilhengerne og til fordel for nei-folket. Og som en medlemskapsforberedelse og stor motstand ble merverdiavgiften, i Norge kalt moms, innført 1. januar 1970.
I juli samme år ble så rapporten om en europeisk politisk union med felles utenriks- og sikkerhetspolitikk lagt fram. Forfatteren var belgieren Etienne Davignon. EC-landene ønsket å ha en felles holdning til KSSE, konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa. Møtet skulle holdes 1975 i Helsingfors mellom NATO, Warszawapakten og de nøytrale landene Sverige, Finland, Østerrike og Jugoslavia. Davignonrapporten førte til at EEC fikk toppmøter for utenriksministrene og forsvarsministrene.

Wernerrapporten kom i oktober og var laget av Pierre Werner fra Luxemburg, og dreide seg om en framtidig økonomisk og monetær union. Werner er senere blitt kalt euroens far, selv om den felles valutaen ikke ble vedtatt før i Maastrichttraktaten og innført 1999-2002.

"Verre enn unionen med Sverige"

Motstanderne av medlemskap hadde lært av den første kampen mot fellesmarkedet at det var viktig med samling av alle på neisiden. Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i EEC bestod dermed av både antikapitalister og selveiende bønder, samt tilhengere og motstanderer av NATO. Bedehusfolket var også godt representert og hadde en dugende debattant i Dagens redaktør, Arthur Berg. Ingen kunne som han, forklare det negative med Romatraktaten. Men når Johannes Åpenbarings beskrivelse av Dyret som et bilde på EEC, ble manet fram, må nok den venstreradikale ledelsen av Folkebevegelsen ha grøsset. Men antipatien mot katolisismen i medlemslandene førte nok til mange stemte nei av den grunn også. Særlig gjaldt det på sørvestlandet. Utenriksminister Langes understreking av nordmenns motstand mot integrasjon sammen med "Middelhavslandene" føyer seg interessant nok inn i det samme bildet.

Det var imidlertid unionsbegrepet som var neisidens trumfkort. I det hele tatt var Werner- og Davignonrapportene en gavepakke til Folkebevegelsen. Det ble understrekt at neibevegelsen hadde hatt rett allerede i 1967. Lars Kjetil Köbers hovedoppgave i historie har tittelen "verre enn unionen med Sverige". Der viser han at De 143 i 1967 skrev i et opprop om at "Dyp uro har spredt seg…ved tanken på tilslutning til den nye vesteuropeiske union som kalles Fellesmarkedet", og i paroler kunne en også finne årstallene 1905-1940-1967. I "sluttfasen" ble "Nei til union! Hovedslagordet, det skulle minne folk om 1905 og 1940. "Det har Arne Haugestad erkjent", sier Köber.
*Hovedoppgave i historie, UIO, 2001

Neisiden vant også plakatkampen, for mens jasiden bare hadde en noe nølende og optimistisk plakat med flaggene til både "de indre seks", men også de fire søkerlandene, hadde Folkebevegelsen mot EEC mange slagord, som oste av trygghet og selvsikkerhet: Ett med Norges flagg og: "det er tryggast å seie nei", og andre het: "Landet er vårt! Stem nei", "Kvinnene avgjør", "Nei til salg av Norge!" "Et nei til kremmernes og kapitalistenes Europa! Stem nei. Vi blir ikke alene…"

Arbeiderpartiets, "En A-velger er en JA-velger" irriterte vel mer enn det hjalp.
Slagordet "Norge for nordmenn" ble aldri et offisielt slagord av mange grunner selv det var mye brukt blant folk flest. Det dukket senere opp i Folkebevegelsen mot innvandring, særlig på Vestlandet. *Den nye Europa-debatten, s. 45

En optimistisk plakat for Ja til EF.
*Wikipedia

"Landet er vårt!", plakat fra Folkebevegelsen.
Riksarkivet.

I Norge var det ikke mange ideologiske tilhengere av et overnasjonalt Europa, men Reiulf Steen var èn av få, men også den mest markante. Og i og med at nei-folk ikke snakket om Europa, fred og forsoning mellom Tyskland og Frankrike men heller at EEC skulle bli…en europeisk stat for å gi europeisk kapital større spillerom… *Steigan, Pål, verdidebatt.no, var Steen opptatt av å presisere at europeisk integrasjon dreide seg om å ha…kontroll og politisk styring med krefter som vi i dag ikke kan styre… *Steen, s. 148. I følge sine memoarer tok han et oppgjør med neisidens argumenter på det ekstraordinære landsmøtet i Ap våren 1972. Steen holdt da en tale om hvorfor sosialister og sosialdemokrater burde stemme ja. Temaet var om EF kunne fremme en sosialistisk utvikling:

*"Vi vil ha kontroll og politisk styring med krefter som vi i dag ikke kan styre. Disse krefter virker ikke bare innenfor nasjonalstaten, ikke engang i første rekke der. Det tilhører min barnelærdom at kapitalen er internasjonal. Den kjenner ingen landegrenser. Det svar arbeiderbevegelsen kan gi sosialismens motpol, kapitalismens forvaltere, må i økende grad gis på internasjonalt grunnlag. Så kan man svare: Ja, men EF-området er for lite, det er et globalt samarbeid vi ønsker. Ingen vil være prinsipielt uenig i det… Skal vi angripe den virkelighet som på godt og vondt omgir oss her og nå, eller skal vi heller gå inn i våre studerkamre og forme program for en framtid som vi bare kan håpe vil komme?... *Steen, s. 148*

Arbeiderpartiets nestleder foreslo tre oppgaver sosialister burde kjempe for i et samlet Europa. 1. Det var å kontrollere internasjonale monopoler. 2. Angripe mangelen på likhet og dernest 3. å skaffe "herredømme over de økonomiske og teknologiske krefter som virker ødeleggende" på miljøet. Her var nasjonalstaten "hjelpeløs". Han svarte selv på innvendinger om at han var naiv, men mente at det var bedre å samarbeide tett med europeisk fagbevegelse enn ved å stenge seg ute "fra en utvikling som under alle omstendigheter finner sted i Europa". Men nasjonalstatens mangler i en tid med verdensomspennende problemer, var det ikke mange som var interessert i. Da var det lettere å slenge bombastiske argumenter mot hverandre som slo an.

Viktigere med norsk jordbruk og fiskeri utenfor EEC, enn med felles europeisk politik innenfor EF

Norge søkte om medlemskap for andre gang da Haagtoppmøtet gav grønt lys for nye medlemskap i 1969. De norske forhandlingene fra 1970 til 72 ble preget av den dype splittelsen i synet på fellesskapet særlig mellom Senterpartiet og Høyre. Alle var enige i at Norge måtte forhandle fram unntak for den felles fiskeri- (CFP) og jordbrukspolitikken (CAP). Knut Erling Landet skriver i sin masteroppgave om søkerlandene og forholdet til

Davignonrapporten, at det var viktigere for Norge å få varige unntak for CFP og CAP enn for unntak for felles utenrikspolitikk (EPC). Det virket som om den norske regjering tenkte "den tid den sorg" og var tilfreds med at NATO tok seg av sikkerhetspolitikken. *Landet, Knut Erling. En rapport til besvær. Norske, danske og svenske reaksjoner på Davignonrapporten.

Willy Brandt: Mangel på en europeisk bevissthet i Norge

Som i 1994 var det Forbundsrepublikken Tyskland som var Norges fødselshjelper i medlemskapsforhandlingene. Willy Brandt var forbundskansler, og midt i den strieste EEC-kampen, fikk han Nobels fredspris for sin rolle i avspenningen mellom øst og vest, Ostpolitik. Det vakte derfor oppsikt at med unntak av Unge Høyre, var det ingen av ungdomspartiene som ville gå i det tradisjonelle fakkeltoget. Den tyske historikeren Robin M. Allers, Deutschland, Norwegen und Europa in der ära Brandt, har forsket på "Brandts rolle i det norsk EU-oppgjøret". Allers sier at for ungdommene var Brandt representant for "internasjonal storkapitalisme", for NATO, for Portugal med kolonier og for EU som "ny supermakt". Noe overraskende når alle visste at Portugal var medlem av EFTA sammen med Norge; et fascistisk diktatur, som ikke kunne bli medlem av EEC.

Selv om Willy Brandt var enig i innholdet i Davignon- og Wernerrapportene om stadig dypere union, reagerte han likevel på at byråkratiet i EF ikke viste "spesiell innlevelsesevne" under forhandlingene.

Alle ungdomspartiene, med unntak av Unge Høyre, mente at EEC ville styrke storkapitalen og bli en ny supermakt. Brandt var "overrasket" over boikotten fra ungdommen i fakkeltoget. AUF leder Rune Gerhardsen ville heller samarbeide med Freie Deutsche Jugend i DDR enn med Jusos i BRD. Det viste hvor stor avstanden var mellom unge sosialister i Norge og unge kamerater i EEC.

Ti dager før folkeavstemningen talte Willy Brandt på Youngstorget. Det angret han senere på, og mente at stemningen var "opphisset". Arbeiderbevegelsen var splittet og ble nok ikke mildnet av en tysk politiker, som mente at han hadde rett å ville fortelle nordmenn hva de skulle stemme. Allers påpeker at de politiske elitene i Tyskland og Norge samarbeidet bra og var enige om EEC, men skriver lakonisk at "i Norge kan elitene ikke styre de store avgjørelsene". Der har han helt rett.

Sterk folkebevegelse og kraftfulle og jordnære argumenter betød mer enn presse og partier

Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i EEC var avgjørende for at det ble neiflertall. Vi husker at neisiden allerede i 1961 tenkte på neste omgang, for da måtte bøndene og venstresiden samles. Det skjedde i Folkebevegelsen mot EEC og Ungdomsfronten, nå Ungdom mot EU, mens neifolket i Ap samlet seg i Arbeiderbevegelsens Informasjonskomité mot EEC (AIK). Ytterst på den isolerte venstre fløy arbeidet AKMED, Arbeiderkomitéen mot EEC og dyrtid med sin alternative strategi. Advokat Arne Haugestad var en glimrende organisator og inspirator i Folkebevegelsen, og med rikelig med penger fra bøndenes samvirkeorganisajoner gikk neiarbeidet på skinner. Lars Kjetil Köber sier at Folkebevegelsen mot EEC samlet neikreftene "om en felles plattform og nasjonal argumentasjon" og "Unionen med Sverige ble deres viktigste historiske referanseramme". *"verre enn unionen med Sverige", kap. 3.

Ja-siden hadde både mindre penger, og hadde nok også problemer med å imøtegå unionsdebatten. Det ble forsøkt å bagatellisere unionsbegrepet i det parti- og sentralstyrte

Plakaten inneholder ett av de mest kraftfulle argumentene for å stemme nei. Dette var i en tid hvor store endringer foregikk både i industrien og varehandelen. Det var derfor lett å assosiere EEC med det negative ved stordrift.
** Wikipedia*

arbeidet. Europabevegelsen, som hadde blitt dannet i forbindelse med dannelsen av Europarådet, holdt seg i bakgrunnen etter at Ja til EF og Ungdomskampanjen for norsk EF-tilslutning, nå Europeisk Ungdom, ble etablert. De ble aldri noen folkebevegelser, for som i 1994 arbeidet partiene, spesielt Arbeiderpartiet med sin egen påvirkning. Ikke helt vellykket, spesielt ikke slagordet: En A-velger, er en JA-velger. Du skal ikke fortelle folk hva de skal stemme.

Mesteparten av avisene hadde et ja-standpunkt bortsett fra Dagbladet, og hardkjøret fra pressen mer enn Ja til EF gjorde nok at neistemningen gikk ned fra 70 pst. i 1970 til 53,5 i folkeavstemningen.

Det blir ofte hevdet at jafolk stemte med lommeboka, mens neifolk var mer ideologisk orientert. Hva viser forskningen? Statistisk Sentralbyrå-SSB vurderte folks argumenter for og mot i forbindelse med folkeavstemningen. Tabellene er fra Den nye Europa-debatten s. 50.

Tabell 8. Stemmefordeling etter vurdering av argumenter FOR norsk EF-medlemskap i

prosent:	stemte JA	stemte NEI	nevnt av
Økonomiske fordeler	55	45	39
Fred, samarbeid, samhold,fellesskap	79	21	12
Blir isolert ellers	92	8	9
Sikkerhet og forsvar	67	33	2
Avtalene gode, tillit til Regjering og Storting	96	4	2
Andre argumenter for	65	35	2
Ingenting talte for	0	100	14
Vet ikke, uoppgitt	20	80	20
Alle	47	53	100

Tabell 9. Stemmefordeling etter vurdering av argumenter MOT norsk EF-medlemskap i prosent.

	stemte JA	stemte NEI	nevnt av (prosent)
Norge mister selvstendighet, får lite å si	15	85	29
Forhandlingsresultatet, jordbruket, fiskeriene	32	68	8
Utenlandske interesser og arbeidskraft inn i landet	60	40	6
Storbedrifter og kapital dominerer, sentralisering og byråkrati	21	79	7
Får det ikke bedre i EF	29	71	4
Andre argumenter mot	30	70	8
Ingenting talte mot	100	0	21
Vet ikke, uoppgitt	65	35	17
Alle	47	53	100

I en kommentar skriver Bård Bredrup Knudsen at "rent politiske argumenter" var "lite framme" blant ja-argumentene, og mener at ja-siden manglet overbevisende og samlende argumenter. Men kanskje det slo tilbake på politikerne i Høyre og Arbeiderpartiet. Helt fra Europarådet og Kull- og stålfelleskapet ble dannet merket folk at norske politikere mer opptatt økonomi og mindre av fredstanker. En kan ikke vente at folk skal være opptatt av ideologi når ikke politikerne er det.

Neisiden, derimot, var noe mer opptatt av ideologiske argumenter, mener Bredrup Knudsen, og sier at "frykten for redusert nasjonal suverenitet var dominerende på nei-siden". Det er derfor grunn til å tro at nei-politikerne hadde et mer overordnet syn enn jafolket. For folk flest handlet det altså ikke om fisk og smør, men redsel for å miste suvereniteten. Mange vil nok derfor reagere på at unionsbegrepet ikke er en del av argumentene, men det kan jo innvendes at det er innbakt i punktet om tap av selvstendighet. Jeg vil allikevel påpeke at fred og sikkerhet betydde mye for ja-velgerne. Når det ikke kom så klart fram i debattene, viser det nok at Folkebevegelsen, som hadde både NATO tilhengerne og motstandere i sin midte, greidde å legge sikkerhetsdebatten død.

Konklusjon

Europas lange marsj: Fra et felleskap av seks til en union på 28 (27 i 2019)

"Vi vant folkeavstemninga, men tapte hver dag siden!"

Mange vil nok være enig i historikeren Etienne Balibars påpekning av at EU ikke er konstruert, men er et "historisk problem uten noen forutbestemte løsninger". For mens Europarådet ble dannet etter Winston Churchill ønsker om et Europas forente stater, ble Europaunionen til etter gradvise, men viktige skritt. For mens Europarådet skulle styres etter enstemmighetsprinsippet, som også Folkeforbundet hadde hatt. Skulle kull- og stålfelleskapet baseres på at medlemstatene gav fra seg deler av sjølråderetten.

Følgende tabeller viser utviklingen til Europaunionen både i bredde og dybde

Tabell 1: Søkerlandenes forhold til EEC/EF mellom 1961 og 1973

1961	Storbritannia, Irland og Danmark søker om medlemskap
1962	Norge søker
1963	Frankrike nedlegger veto mot Storbritannias søknad
1967	Storbritannia, Irland, Danmark søker for andre gang
1969	Charles de Gaulle går av som Frankrikes president, Storbritannia forhandler
1970	Norge søker for andre gang, forhandlingene gjenopptas
1972	Januar, forhandlingene blir fullført. Landene som om de er medlemmer September, 53,5 pst. sier nei og 46,5 sier ja i folkavstemningen
1973	Januar: Danmark, Irland og Storbritannia blir medlemmer av EF Juli: Frihandelsavtale mellom Norge og EF

Tabell 2: Norges avtaler med Europaunionen

ÅR	AVTALE
1992	EØS traktaten, avtale mellom EFTA og EU om tilgang til Det indre marked.
2000	EU+6. Europeiske NATO-land som ikke er medlem av EU, Battle Group
2001	Medlem av Schengen og Dublin. Schengen Information System EUROPOL. Norsk politi i Haag
2005	FRONTEX medlem av EU s grensekontroll
2005	Samarbeidsavtale med EU om felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (Tilsvarer systemet som Davignonrapporten foreslo, men uten stemmerett)
2006	Samarbeidsavtale med EDA, Det europeiske forsvars byrå.
2009	Avtale mellom EFTA og EU om økonomisk utjevning i fattige EU-land.

Tabell 3: Europeiske institusjoner

GR.LAGT	ORGANISASJON	INSTITUSJO	NORSK NAVN
1948	Treaty of Brussels		Brusseltraktaten
1954	WEU-Western European Union		VEU-Vestunionen
1948	COE-Council of Europe		Europarådet
1959		European Court of Human Rights	Den europeiske menneskerettsdomstolen
1952	ECSC-European Coal and Steel Community	High Authority European Court of Justice	Den høye myndighet EKSF-Kull- og stålunionen EEC-EF-domstolen
1958	EEC-European Economic Community	European Commision Council of ministers	EEC/Fellesmarkedet "De indre seks" EF-kommisjonen
1967	EC-European Community		EEC/EF-Det europeiske felleskapet Ministerrådet
1960	EFTA-European Free Trade Association		Frihandelsforbundet "De ytre sju"
1994		EFTA-Surveillance Authority EFTA Court	ESA EFTA-domstolen

Jean Monnet, Europas far og Reiulf Steen, en europeisk politiker

Jean Monnets kongstanke var et felleskap av Europas land og folk. Tett samarbeid mellom tidligere fiender skulle skape en solidarisk, økonomisk utvikling og fjerne årsakene til fascisme for all framtid. Etter 1. verdenskrig hadde Tyskland opplevd hat og utestengelse, som igjen førte til hevn og aggresjon og enda en verdenskrig. Etter krigen ville heller Monnet at Tyskland skulle oppleve forsoning og deltakelse i en union bygd på menneskerettigheter og folkerett enn hat og utestengelse. I motsetning til Europarådet ble det overnasjonale felleskapet med seks land svært vellykket, og andre land, også Norge, ville bli medlemmer.

I Norge var Reiulf Steen en ensom svale når han vektla fellesskapets grunntanke om fred og solidaritet. Krangel om grader av kapitalisme eller kjøtt- og melkepriser, var ikke noe for Steen.

Men store deler av fagbevegelsen, SF, AIK og kommunistene var skeptiske til det kapitalistiske EEC. For kommunistene var var COMECON en mer spiselig organisasjon, og SF var heller opptatt av antikapitalismen og fredstankens tredje vei. Fred og solidaritet i et paneuropeisk EEC slo ikke an.

Evig bevegelse

ECSC, EEC og nå EU, er ikke en ferdiglaget organisasjon slik som Forente Nasjoner eller Europarådet: Det er heller ikke mulig å si når Europaunionen noen gang får sin endelige form, eller om den på et tidspunkt vil gå i oppløsning.
Utviklingen henger nøye sammen med medlemslandenes nasjonale politikk. I 1950 kom ønsket om oppbygging av økonomi og forsoning med Tyskland i første rekke. I dag tar mange politikere mer hensyn til innenrikspolitiske forhold. Går det bra i et land er det politikernes skyld, men går det dårlig, er det EU´s skyld. Og kravet om stengte grenser i det passfrie Europa får økt oppslutning. Mens føderalistene ønsket mer overnasjonalitet, vil politikere særlig i Øst- og Sentraleuropa heller ha en politikk som til forveksling ligner trettitallets.

Unionen sammenlignes gjerne med en sykkel. Den må alltid være i bevegelse, for å holde seg oppreist. Stadig flere oppgaver er blitt tilført for å holde EU-sykkelen i fart. Først kom overnasjonalt samarbeid om kull-stål, deretter industrivarer med tollunion, jordbruk og fiskeri og felles sosial- og miljøpolitikk. Nå er EU en politisk union med et indre, enhetlig marked med felles valuta.

Den norske neisiden hadde rett da de sa at EEC ville utvikle seg til en union med én valuta. Det var ikke mangel på kunnskap, men heller realpolitikk og taktikk som gjorde at ja-siden bagatelliserte EF´s vei mot en politisk union. Helt fra begynnelsen var jo overnasjonalitet en del av samarbeidet.

EU og EFTA har siden 1992 dannet Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet-EØS. Sveits (CH) har senere fått en annen tilknytning, men med samme reelle innhold. EFTA-CH må godta alle direktiv og forordninger fra Europaparlamentet. EFTA kan formelt stoppe nye EU-direktiv og forordninger, men reelt eksisterer ingen "vetorett". Disse landene forhandler om medlemskap: Albania, Makedonia, Montenegro, Serbia og Tyrkia. Bosnia-Hercegovina og Kosovo er kandidatland.
**Kartet er fra Wikipedia*

Fra Paristraktatens tid må medlemsstater ratifisere og forholde seg til Forente Nasjoners menneskerettigheter og Europarådets menneskerettighetskonvensjon. Medlemmer som bryter disse, risikerer å miste stemmeretten. Det er i ferd med å skje med Ungarn nå. I ytterste konsekvens kan landet bli kastet ut av unionen i følge § 20 i Lisboatraktaten. Det er sånn sett påfallende at partier på venstresida i Norden, som jo er mest opptatt av menneskerettigheter, demokrati og fred, er like skeptiske til EU nå som til EEC i 1972.
Fortsatt ser SV og søsterpartiet i Sverige kun kapitalismen i Europaunionen. Men spør du Die Linke i Tyskland om fordelene med EU, er det fred, frihet og menneskerettigheter som er hovedargumentene. Kritikken av kapitalismen kommer i andre rekke.

Europa har verdens nest største felles marked. Det er styrt overnasjonalt av Europaparlamentet og kommisjonen. I 1972 stemte et flertall i Norge mot å avgi sjølråderett til et fellesmarked som var mindre omfattende enn i dag. Nå er også bank, forsikring og kapital, fritt arbeidsmarked og tjenesteyting felles for EU og EFTA. EFTA-landene har godtatt den overnasjonaliteten de sa nei til i 1960, da EFTA ble dannet. Norge er i tillegg en del av Schengens og Dublins passfrihet og asylsøkersystem samt EUROPOL med databasen SIS.

Omslagsbilde av Finn Gustavsens (1926-2005) memoarbok fra 1979, Gyldendal. Som medlem av Sosialistisk Folkeparti og senere Sosialistisk Venstreparti var han en sjelden blomst blant norske politikere. Han klare tale, skarpe form og intense engasjement gjorde alltid inntrykk i det politiske Norge.
Hans uttalelse om Norges forhold til Det europeiske felleskap og unionen etter folkeavstemningen i 1972, om at "vi vant folkeavstemninga, men har tapt hver dag siden", er blitt illustrasjonen av det faktum at Norge nå er mer tilknyttet det felles indre marked enn det vi sa nei til i 1972.

Den profilerte nei-politikeren Finn Gustavsen beskrev Norges stadig tettere forhold til EF etter nei-flertallet i 1972 slik: "Vi vant folkeavstemninga, men tapte hver dag siden!" I over tjue år har Norge, gjennom EØS-avtalen, vært en del av Europaunionens indre marked, ett felles marked. I 1972 sa det norske

folket nei til medlemskap og stemmerett i Fellesmarkedet, men i dag må norske politikere forholde seg til den såkalte EØS-retten. Den sier bl.a. at "Norge plikter å gjennomføre (EU)forordninger ordrett…" Sejerstad, Arnesen, Rognstad, Foyn-EØS-RETT 2. utg.

Debatten som stilnet

Endringer i det indre marked blir vedtatt av et flertall i det europeiske råd og Europaparlamentet. Som utenforland er Norge verken medlem av rådet, eller har medlemmer i parlamentet.

Helt fra 1961 til 1994 var det en åpen og levende europadebatt blant politikerne og folket. Men siden 1995 har debatten stilnet. Den holdes stort sett bare i gang blant interesserte i Europabevegelsen og Nei til EU. Direktiver og forordninger fra Europaunionen bli behandlet nærmest i dølgsmål av Stortinget.

Kanskje er det på tide med en ny folkeavstemning? Norsk demokratisk representasjon i det indre marked med fullt medlemskap i Europaunionen, eller ut av det indre marked-EØS?

I motsetning til de fleste andre demokratiske land har Norge alltid vært på sidelinjen i europeisk integrasjon. Willy Brandt hadde derfor kanskje rett når ha mente at nordmenn mangler en europeisk bevissthet. Eller vil Norge en gang bli en del av Europas lange marsj?

KILDER:

aftenposten.no/verden/Willy-Brandts-norske-skuffelser-229488b.html
Anmeldelse av Robin M. Allers: Besondere Beziehungen. Deutschland, Norwegen und Europe in der Ära Brandt (1966-1974). Willy-Brandt-Studien, Band 2. Dietz
Aftenpostens oppslagsbok 1961-1962. Hvem,Hva,Hvor. Schibsted. Oslo
coe.int Europarådets nettside
friheten.no/component/cobalt/bruker-artikler/749-bjarne…
olitiksamfunn/800-fra
-comecon-til-eu-ungarsk-erfaring?Itemid=122
Köber, Lars Kjetil: "Verre enn unionen med Sverige": om bruken av unions begrepet og historiske sammenligninger med unionen med Sverige i EEC/EF/EU-debattene 1961-1994. Hovedoppgave. UIO. 2001
Landet, Knut Erik: En rapport til besvær?: Norske, danske og svenske re aksjoner på Davignonrapporten. Masteroppgave. UIO. 2011
Lyng, John:Vaktskifte. Erindringer. 1953 – 1965. Cappelen. Oslo. 1973
Mak, Geert: Europa. En reise gjennom det 20. århundret. Cappelen Damm.Oslo. 2009
Middlemas, Keith: Orchestrating Europe. The Informal Politics of the European Union 1973-95. FontanaPress. London. 1995
Den nye Europa-debatten. Partiene og Norges forhold til EF mot år 2000. Bård Bredrup Knudsen (Red.). Cappelen. Oslo. 1989
Steen, Reiulf: Maktkamp. Nye bilder fra et liv. Tiden. 1989. Oslo
tore.nedrebo.wordpress.com Europaeus Norvegicus. Ein nynorskblogg om Europa etc. 22/12-2014
wikipedia.org
Ørvik, Nils: Sikkerhetspolitikken. 1920-1939…Bind I. Solidaritet eller Nøytralitet? Tanum. 1960
Ørnhøi, Stein: nt.eu.no , 13/3-2007